

Dragutin POPOVIĆ

prilog poznavanju povijesti velikobukovečkog vlastelinstva

Dvorac Drašković u Velikom Bukovcu danas

Na sutoku rijeka Bednje i Plitvice u rijeku Dravu na 10 km udaljenosti od Ludbrega na cesti prema Legradu, nalazi se selo Veliki Bukovec, 300-godišnja postojbina vlastelinske obitelji Drašković. Glavni prilaz u selo je s južne strane i prelazi se preko dva lijepa nova mosta na rijeci Bednji i kanalu, na kojem se nalazi mlin, jedna od najstarijih industrija općine Ludbreg. Uz mlin, koji danas prerađuje godišnje 420 vagona pšenice u kvalitetno brašno, nalazi se pilana i stolarska radionica. Svi su ovi objekti u društvenom vlasništvu PPK »Bed-

nja« Ludbreg. U neposrednoj blizini mlina je novopodignuta suvremena dvokatna zgrada Lovački dom. S druge strane kanala, nasuprot mlinu, sve do ceste prema Dubovici, na površini od preko 10 hektara, nalazi se poznati park pod zaštitom države kao prirodna rijetkost i znamenitost. Na istočnoj strani parka nalazi se dvorac, danas skladište košaraškog poduzeća »Razvitak« iz Ludbrega, a dio zauzimaju stanovi radnika. Na zapadnoj strani dvorišnog kruga nalazi se velika konjušnica trkaćih konja, danas skladište žita uz mlin. Na sjevernoj strani kruga je velika ledara, a na južnoj donedavno kino-dvorana, danas skladište »Razvitka«. Izvan kruga ovih zgrada nalazi se još jedna zgrada, nekada stan upravitelja imanja, danas stanovi radnika. Uz ovu zgradu nalazi se nova jednokatna zgrada veterinarske stanice. Na raskrižju puteva prema Dubovici, poprečnog puta prema Malom Bukovcu i Dravske ulice koja vodi u unutrašnjost sela, nalazi se nova jednokatna školska zgrada, u kojoj se školuje 550 učenika i novi dječji vrtić sa 35 polaznika. Na raskrižju je i velika župna crkva i spomenik borcima NOR-a. Nasuprot škole je jedna prizemna zgrada sa 4 stana i do nje jedna dvokatnica sa 6 dvosobnih stanova za prosvjetne radnike.

Stotinjak metara od raskrižja Dravske, Sovičeve i Kolarove ulice, u čijem se trokutu nalazi obrubljena njegovana zelena površina s visokim trokrakim jarbolom za zastave, nalazi se ekonomsko dvorište PPK »Bednja« s nizom gospodarskih zgrada i nekadašnjom tvornicom špirita, danas mješaonicom stočne hrane. Uz kanal Bednje prema Malom Bukovcu nalazi se farma za uzgoj i tov svinja kapaciteta 5.000 komada u vlasništvu PPK »Bednja«. Ovaj dio sela činio je nekadašnje jezgro velikobukovečkog vlastelinstva, koji se još i danas u narodu naziva »gradom«. Selo se danas širi na sve strane s ukupnom dužinom ulica 5000 m i oko 1020 stanovnika.

Prema pisanim izvorima doznajemo da je vlastelinska obitelj Drašković došla u posjed Velikog Bukovca i okolnih sela 1644. god. Hrvatska velikaška porodica Drašković vuče svoju lozu od Bartola Draškovića, koji je umro 1538. god. Prema sačuvanim glagoljskim ispravama iz 1490. god. »plemeniti ljudi Draškovići« živjeli su u ličkoj župi Zažičnju Donjem, s posjedima i oko Knina. Zbog opasnosti od Turaka Bartol Drašković seli u Pokuplje. Njegov sin Gašpar dobio je 1569. barunat, a ženidbom je došao u posjed mnogih imanja u Hrvatskoj, Ugarskoj i Štajerskoj, od kojih je velik dio prodao. Gašparovi unuci Ivan, Nikola i Gašpar II

stekli su 1631. barunske titule. Među brojnim posjedima u Hrvatskoj do kojih su Draškovići došli, svojom veličinom isticali su se Trakošćan, Božjakovina, Klenovnik i Vel. Bukovec.

Pojedini članovi obitelji imali su u vremenu od XVI do XX stoljeća značajnu povijesnu ulogu kao političari, vojnici ili crkveni dostojanstvenici. Ivan II Drašković istakao se u borbama protiv Turaka kod Siska i Petrinje, a 1596. imenovan je hrvat-

Grb na ulazu u dvorac Drašković u Velikom Bukovcu

skim banom. Kao ban još je ratovao protiv Turaka i istakao se svojim pobjedama kod Kostajnice, Cernika, Požege, Kaniže. Ivan III Drašković kao zapovjednik križevačke županije također se isticao svojim pobjedama u borbama s Turcima, a 1640. imenovan je hrvatskim banom. Ivan IV Drašković isticao se svojim herojstvom pod komandom Nikole Zrinskog u borbama s Turcima u Ugarskoj i kod Osijeka. U uroti Petra Zrinskog i Krste Frankopana odigrao je izdajničku ulogu otkrivajući dvoru njihove planove.

Najinteresantnija ličnost bio je svakako grof Janko Drašković, rođen u Zagrebu 20. X 1770. a umro u Radgoni 14. I 1856. god. Bio je jedan od vođa hrvatskog narodnog preporoda. Prirodna nadarenost i poznavanje nekoliko jezika činili su ga jednim od najobrazovanijih ljudi tadašnje Hrvatske. Mnogo je putovao i vrlo malo brinuo o svojim imanjima. Često je navraćao i svojim rođacima u Vel. Bukovec. Bio je poznat po svom patriotizmu i ljubavi prema narodnom jeziku. Od rane mladosti pisao je »krajiško-štokavskim« dijalektom. Pravo njegovo značenje za povijest dolazi tek 1830. pojavom preporodnog pokoljenja, kada je već šezdesetogodišnjak. Da je slučajno prije umro, vjerojatno ne bi ostavio dublji trag u povijesti. Pavao Stooš ga u svojoj prigodnici 1840. slavi kao »načelnika« ilirskog preporoda, ili kako on kaže »ilirske sloge glavu«. Njegovo značenje u ilirskom preporodu vjerojatno je najbolje ocijenio I. Kukuljević 1886. riječima da su mladi Iliri istupali sa »svojim iskusnim skroz i skroz uglađenim i diplomatski naobraženim starcem s jedne strane, a s druge strane mlađahnom zanesenošću nadahnutim Gajem na čelu ...«

Da je bio istaknuti vođa Iliraca dokazuje 1832. svojim napisom »Disertatia iliti Razgovor darovan gospodi poklisarom zakonotvorcem Kraljevinah naših za buduću Di-etu ugarsku odaslanem«. To je ujedno prva hrvatska politička brošura pisana štokavskim narječjem. Posebno se isticao zahtjevima za samostalnom vladom »Sovjetni dikasterium Kraljevski« s obnovljenom bankom vlašću i narodnim jezikom na teritoriju Hrvatske, Bosne i Slovenije. Po njemu, to je trebalo u budućnosti biti »Kraljevstvo Iliričko«, ali uz pomoć dvora, što bi vjerojatno trebalo dovesti do trijalističke monarhije.

Poslije pobjede Gajeve jezične i pravopisne reforme, njegovim trudom i zalaganjem otvorena je »Čitaonica ilirska«, koja je postala žarište preporodne djelatnosti. Osnivanje »Gospodarskog društva« 1841. go-

dine značilo je njegove praktične zamisli na stvaranju industrije. Posebnim žarom radio je 1840. na otvorenju »Narodnog kazališta« u Zagrebu.

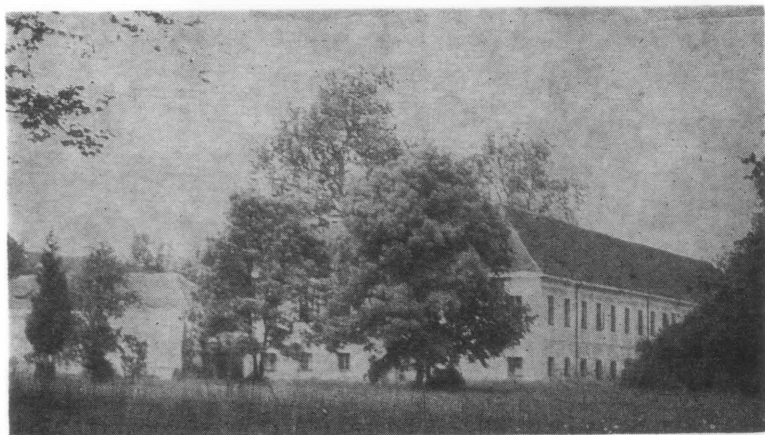
Ogorčena politička borba s mađaronima primorala je Draškovića da svoju djelatnost usmjeri na političko polje, koristeći svoj ugled kao prvak narodne stranke, nastojeći omogućiti razmahanu djelatnost ilirskog preporoda, u čemu je djelomično i uspjevao. Pobjedu reakcije i porast apsolutizma poslije 1848. godine dočekao je ogorčen i razočaran, ističući da je potrebno poraditi »da se podsve ne ponemčimo ...« Umro je u punom jeku Bachova apsolutizma, kada se na putu u jedno lječilište zadržao u Radgoni. Njegovi posmrtni ostaci prenijeti su 1893. u »ilirsku« arkadu na zagrebačkom Mirogoju.

Gospodarska situacija u XVIII stoljeću bila je vrlo loša za maloposjednike. Razvoj kapitalističkih odnosa nosi i nova shvaćanja, nove društvene odnose, nov način proizvodnje, a feudalna gospoda silom nastoje održati preživjele feudalne odnose. Gospoda su izmišljala razne načine da održe kmetove u pokornosti. U selima su postojale posebne klupe za bičevanje ili stupovi sramote, gdje su se izlagali neposlušni seljaci i kmetovi. Nemiri seljaka bili su sve češći, da bi svoj vrhunac dosegli u zimi 1754. na 1755. god. prilikom popisa »gibajuće i negibajuće imovine«, nakon čega su seljaci očekivali samo nove obveze. U noći 7. ožujka 1755. god. prilikom popisa »gibajuće i negiseljaka u Velikom Otoku. Pobunjenicima su se odmah pridružili seljaci iz Podravske Selnice, Malog Otoka, Antolovca, Kutnjaka, Zablatja i Imbriovca. Seljaci su napali dvor i imanje Adama Soeböka, imanje zapalili, a njega ubili sjekirama. Susjednu gospodu zahvatio je strah pa su se sklonili u Varaždin, gdje je bio zapovjednik general grof Josip Drašković. Grof Drašković je odmah u Velikom Bukovcu i Ludbregu skupio 150 konjanika i 60 pješaka i 10. ožujka krenuo u Kutnjak i Antolovec. Seljaci su se sklonili u šume bojeći se generalove osvete, no uspije mu uhvatiti dvanaest vođa seljaka i odvesti ih sa sobom. U Kutnjaku i Antolovcu ostavio je stražu, a s vojskom je otišao u Zablatje i Imbriovec, gdje su našli samo žene. Idućeg dana u Podravskoj Selnici okupilo se dosta pobunjenika po grofovoj naredbi, a u međuvremenu uhvaćeni su i glavni vođe pobune u Velikom i Malom Otoku. Grof Drašković dao je po jednog vođu ubiti u Kutnjaku, Velikom Otoku i Imbriovcu »za primjer drugima«. U ludbrešku tvrđavu dao je zatvoriti pedestal i dva pobunjeni-

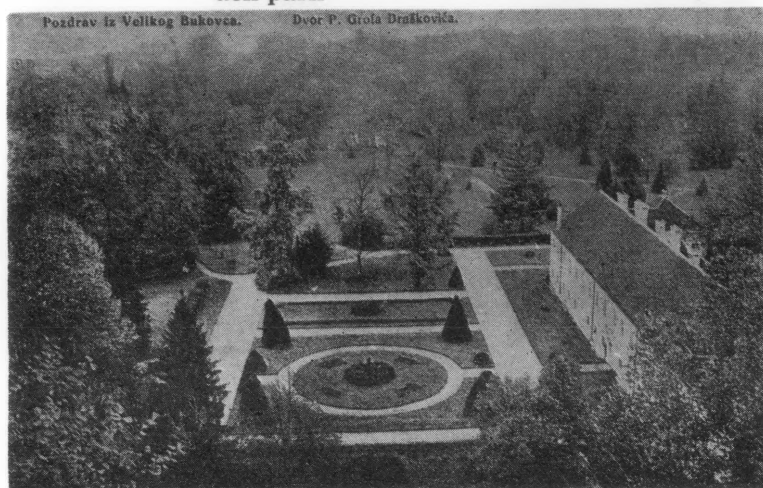

Kompleks dvorca grofa Draškovića u Velikom Bukovcu snimljen početkom ovog stoljeća

Pogled na velikobukovečki dvorac iz parka (današnji snimak)

Uz Draškovićev dvorac bio je i lijepo uređen park

ka, a sva sela morala su svakom vojniku platiti 4 groša dnevnice. Tako je već 12. ožujka ova buna bila ugušena od generala grofa Josipa Draškovića.

Upravo te godine, 1754., dolazi do gradnje dvorca u Vel. Bukovcu. Po sačuvanim računima iz 1754. god. isplaćenim zidarskim, tesarskim i nekim drugim obrtnicima na gradnji dvorca, zaključujemo da je te godine veći dio dvorca bio dovršen, a do 1770. god. i sjeverno krilo dvorca. Po računima se vidi da su graditelji dvorca bili Austrijanci i Slovenci, a ostala radna snaga domaći seljaci i Zagorci. Dvorac je izgrađen u smjeru sjever-jug u dužini od 80 m s glavnim ulazom sa zapadne strane. Na pročelju iznad ulaza nalazi se prekrasan grb, iznad kojeg se nalazi kruna. Dvorac je jednokatna građevina, u čijem je prizemlju bilo 8 velikih soba i 4 nešto manje. Čitavom dužinom dvorca u prizemlju i katu zapadnom stranom proteže se hodnik širine 3 m. Iz prizemlja u kat vode 5 m široke drvene stepenice, posebne nešto uže drvene stepenice za poslugu i još jedne mračne i uske drvene stepenice na južnom kraju dvorca, navodno »tajne« stepenice. Na kraju glavnog stepeništa ugrađena je velika staklena vitrina, a lijevo dvorana za lovačke trofeje s otvorenim kaminom — ognjištem. U katu je bilo dvanaest velikih posebno uređenih spavaonica, međusobno povezanim vratima po sredini od prve do posljednje. Sve prostorije bile su opremljene stilskim namještajem, skupocjenim slikama i portretima, vitrine pune skupocjenog suđa, oružja i odjeće predaka. U XIX stoljeću dvorcu je dograđeno sjeverno krilo s posebnom kuhinjom i stanom za poslugu, a u produžetku 20 m dugačka ledara i na južnom krilu 25 m dugačka dvorana za posebne svečanosti i okupljanja.

Na zapadnom dijelu ovog četverokuta izgrađena je 40 m duga i 10 m široka konjušnica, u kojoj se uzgajalo 24 trkaća rasna konja, a iznad konjušnice cijelom površinom spremište žita. Izvan ovog četverokuta izgrađena je posebna stambena zgrada za upravitelja imanja. Na prostoru današnjeg ekonomskog dvorišta PPK »Bednja« izgrađen je čitav niz gospodarskih objekata, koji i danas služe svrsi. Posebno je značajna tehnička radionica sa još danas upotrebljivim strojevima i alatima za obradu metala, u kojoj je najveći dio vremena provodio posljednji vlasnik grof Pavao Drašković, inženjer strojarstva. Ovaj dio Vel. Bukovca i danas se naziva »marof«.

Na prostoru između Dravske ulice, kanala Bednje i ceste prema Dubovici, na po-

Pogled na baroknu crkvu u Velikom Bukovcu

vršini od 10 hektara, izgradnjom »grada« istovremeno se podizao park po engleskom uzoru. Pojedini dijelovi su čiste travnate njegovane površine i dijelovi crnogoričnog i listopadnog drveća. Pretpostavlja se da su dvije platane pred ulazom u dvorac stare preko dvije stotine godina. U parku su izgrađena dva jezera — jedno na zapadnoj strani i drugo na istočnoj strani parka, međusobno povezana otvorenim kanalom, a izlaz iz jezera u kanal Bednju zatvorenim ka-

nalom. U dijelu istočnog jezera izgrađen je otok s grupom crnogoričnog drveća. S južne strane jezera podignuta je uzvisina zvana »gorica«, omiljelo sanjkalište djece zimi. Sve raslinje i staze brižno su njegovane i održavane od posebnih stručnjaka. Na prostoru uz cestu prema Dubovici, na površini od 2 hektara, podignut je rasadnik i staklenici za uzgoj povrća i ostaloga raslinja. Cijela površina se navodnjavala vodom iz Bednje.

Mlin u Velikom Bukovcu, kojeg su izgradili još grofovi Draškovići

Do naglog uspona ovog vlastelinstva dolazi krajem XIX i početkom XX stoljeća dolaskom grofa Dionizija Draškovića, koji je naslijedio svog oca Pavla I Draškovića. Grof Dionizije Drašković rodio se 28. lipnja 1875. god. u Bogotu u Mađarskoj na dvoru roditelja svoje majke Marije rođene Festečić. Osnovnu školu i gimnaziju je privatno učio, a ispite polagao u Beču, gdje je položio i ispit zrelosti. Jako je želio studirati pravo u Zagrebu na hrvatskom jeziku, ali mu roditelji to nisu dozvolili. Prvu i drugu godinu prava završio je u Beču, treću u Pešti, a četvrtu je svakako želio završiti u Zagrebu. Kad mu roditelji ni tu zadnju godinu nisu dozvolili završiti u Zagrebu, napustio je pravo i završio Gospodarsku akademiju u Mađarskoj. Osim hrvatskog i njemačkog jezika, perfektno je govorio mađarski, engleski i francuski jezik. Kako mu je 1889. god. umro otac, to je on kao najstariji sin pored sestre Lize i najmlađeg brata Pavla u lipnju iste godine preuzeo vlastelinstvo u svoje ruke, i to u Vel. Bukovcu i

Nemet Ujvari u Mađarskoj. Pored uzornog gospodarenja na veleposjedu borio se i zalagao za opći gospodarski razvoj. Na njegovu inicijativu, 1901. god. pozvani su mještani u dvorac na sastanak, gdje je odlučeno da se osnuje »Seljačka zadruga« s osnovnim zadatkom da se pomogne seljacima i oslobodi »zelenasha«, koji su — koristeći gospodarsku krizu — na ime kamata za posuđeni novac ubirali kamate i do 100 posto. Na istom sastanku izabrano je i rukovodstvo zadruge, koje je prvi predsjednik bio grof Dionizije Drašković, potpredsjednik župnik Milan Strahinščak, blagajnik Matej Gaži, a u ravnateljstvo su izabrani Ivan Mlinar, Blaž Šalomon i Majo Žugec. U nadzorni odbor su bili izabrani Alojz Leiner, Antun Čukec, Antun Martinković, Antun Sieber i Nikola Vršić. Zadruga je za početak dobila od Prve hrvatske štedionice 10 000 forinti uz 4 posto kamata i počela kreditirati seljake uz 4,5 posto kamata i tako ih oslobodila »zelenasha«, tada velikog zla.

Prvu redovnu godišnju skupštinu zadruge nakon godinu dana poslovanja otvorio je predsjednik grof Dionizije Drašković, koji je pored ostaloga rekao: ... »Ja sam uvjeren samo o dobroj strani ovakove zadruge, te ništa ne želim nego li to, da naša zadruga, a i druge širom Hrvatske, budu tako uspjevale da će se naše seljaštvo pridići i oporaviti. To se može postići ne samo time da novac posuđujemo već naročito da štedimo, da budemo radini, međusobno iskreni i poštteni. Naši neki su otišli u Ameriku, ja ne imadem ništa protiv tomu prigovoriti, nu ipak mogu reći da bi mnogi od njih i doma mogao živjeti laglje kada bi na pol onako kao u Americi radin bio i štedio. Izvještaj o poslovanju čut ćete od ravnateljstva, a ja samo s veseljem mogu reći da je naš broj narastao od 60 na 140 članova«.

Sudbeni stol u Varaždinu je 22. srpnja 1902. odobrio zadruzi i trgovačku djelatnost. Trgovina je stvorena u prostorijama grofa, a za poslovođu je postavljen Antun Sieber. Roba je bila jeftinija u prosjeku za 10% od ostalih privatnih trgovaca, ali je daleko važnije što je bila valjana i poštena vaga. 20. svibnja 1903. grof Dionizije oženio se u Beču Julijom kneginjom Montenuovo, i umjesto bračnog putovanja već 21. svibnja dolazi u Veliki Bukovec. U srpnju iste godine pod njegovim predsjedavanjem stvorena je i »Gospodarska seljačka udruga«. Na redovnoj godišnjoj skupštini zadruge i udruge 1904. god. jedan je od članova rekao: »Gospodine grofe, sad imamo zadrugu i udругu, kad bi još imali i mlin imali bi sve«. Grof se osmjehnuo i rekao da to za sada prelazi njegove mogućnosti, ali da će razmi-

sliti. Dvije godine kasnije, 1906., mlin je izgrađen i počeo je radom. Drugi mlinovi su uzimali ušur 10 posto i rastep 2 posto, a Dioniz je naredio uzimati 8 posto i ništa više, te da rastepe ne smije biti. Mlin je bio na vodeni pogon, pa je to odmah iskoristio i za vlastitu centralu. Od te godine imaju električnu rasvjetu, dvorac, crkva, župni ured, stan časnih sestara, zadruga i udruga. Za banovanja Pejačevića ponuđena mu je čast velikog župana ali ju je odbio riječima: ... »pošten čovjek u ovim okolnostima ne može primati ovakve časti«. U politiku se uopće nije htio upuštati izjavljujući: »Radim li po volji gospode u Pešti, radit ću protiv svog naroda, radim li protiv volji gospodi u Pešti, brzo ću završiti«. 1905. god. zadruga već ima 252 člana. Promet zadružne trgovine te godine iznosi 167.561,31 kruna i dobit 7.934,24 kruna. Dobit zadruge je relativno mala, ali daleko važnije je zadovoljstvo ljudi u snabdijevanju »dobrom i poštenom vagonom«.

Početkom studenoga grof Dionizije obolio je od žutice, nakon toga je nekoliko puta operiran na vratu i 8. ožujka 1909. umro je u Beču; 9. ožujka tijelo pokojnika je balzamirano a 10. ožujka prebačeno u Vel. Bukovec u porodičnu grobnicu u Križančiji. Tako je već u 34. godini života završio životni put grofa Dionizija Draškovića, vedrog, uvijek raspoloženog i nadasve poduzetnog veleposjednika ovog vlastelinstva.

Nakon smrti grofa Dionizija vlastelinstvo je prešlo u ruke njegova mlađeg brata Pavla. Grof Pavao Drašković završio je strojarstvo na tehničkom fakultetu, pa je i on kao i njegov brat nastavio uzornim gospodarenjem i još više uvodio tehniku u proizvodnju. Posebno je značajno za njega što je pridavao izuzetan značaj kulturi i kulturnom razvoju sredine, te je 10. studenoga 1912. u svojim prostorijama otvorio »Zadružnu knjižnicu i čitaonicu«, u koju je uveo električnu rasvjetu i prikladnu opremu.

Godine 1914. gradi novu branu na rijeci Bednji za potrebe mlina i električne centrale, koja je izdržala sve do 1938. god., kada ju je jedna veća poplava srušila. Krajem 1940. god. dovršena je sadašnja brana, koja je pred par godina popravljena i služi svrsi.

Početkom 1915. god. na vlastelinsko imanje dopremljeno je trideset ruskih zarobljenika na smještaj, hranu i rad; oni su vrlo brzo uspostavili prijateljske veze s ostalim mještanima.

Godine 1930. grof Pavao Drašković podiže tvornicu špirita, koja je počela proizvodnjom tek 1940. god. Krajem II svjetskog rata napušta Vel. Bukovec i odlazi na ima-

nje u Gussing, gdje je i umro. Naslijedio ga je sin grof dr Karl Drašković, koji i danas živi na imanju u Austriji, gdje je prilično razvio gospodarsku djelatnost. Posebno se svojom veličinom ističe servis tvornice »Steyer«, elektro i drvena industrija. Posebno impresionira zoološki vrt, svojom veličinom poznat u cijeloj Austriji.

VELIKI BUKOVEC DANAS

Za posljednjih stotinjak godina Vel. Bukovec se brojem stanovnika nije razvijao kao neka druga naselja u općini, i to upravo zbog svog zemljopisnog položaja. Godine 1857. najveće naselje današnje općine Ludbreg bio je Mali Bukovec sa 982 stanovnika, ispred Ludbrega koji je imao 975 stanovnika i Vel. Bukovca sa 725 stanovnika.

Godina: 1900. Broj stanovnika: 986, 1931. 964, 1948. 1001, 1953. 1011, 1961. 997, 1971. 993, 1975. (podaci MZ) 1015.

Broj domaćinstava iznosi 250 ili prosječno 4 člana po domaćinstvu. Struktura domaćinstava je slijedeća:

— perspektivna poljoprivredna domaćinstva 72 sa 437 jutara zemlje

— staračka poljoprivredna domaćinstva 59 sa 193 jutara zemlje.

— domaćinstva kojih su vlasnici penzioneri 31 sa 82 jutara zemlje.

— domaćinstva kojih su vlasnici u radnom odnosu 88 sa 168 jutara zemlje.

Veliki Bukovec sa selima koja mu gravitiraju vrlo je napredan gospodarski kraj naročito poznat po proizvodnji povrtnih i sjemenarskih kultura, što je i prava perspektiva razvoja ovoga kraja na ovim sitnim posjedima.

Literatura:

1. Đurić — Feletar, Stari gradovi i dvorci sjeverozapadne Hrvatske, Čakovec 1971.

2. P. Kurtek, Gornja Hrvatska Podravina, Zagreb 1966.

3. Opća enciklopedija Jugoslavije

4. Dijelovi porodične Spomenice Drašković

5. Dragutin Feletar: Podravina, Koprivnica 1973.

6. Marija Winter: Po dragom kraju — Ludbreg-Kaj, Zagreb, broj 3—4, 1970. god.

7. Stjepan Antoljak: Bune pučana i seljaka u Hrvatskoj, Zagreb 1956.